

Asia: VN/22230/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaivosmineraaliveroa koskevasta lainsäädännöstä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kaivosteollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta ja esittää lausuntoaan seuraavaa:

YLEISTÄ

Kaivosteollisuus ry ei pidä hyvänä uusien verojen käyttöönottoa. Ymmärrämme kuitenkin tarvetta kehittää uusiutumattomien raaka-aineiden verotusta.

Toistamme ministeriön 31.5.2022 päivätyn arviomuistion liitteessä 2 antamamme lausuman (eriävä mielipide) sekä ministeriölle 5.8.2022 lausumamme. Lisäksi tuomme esille seuraavaa:

1. Korostamme, ettei pelkästään helppouden ja virkatyön säästämiseksi tule valita näennäisesti nopeaa ratkaisua. Rojaltipohjainen vero on lyhytnäköinen ratkaisu, koska se vähentää verotulojen kokonaiskertymää. Tämän kokonaan uuden veron valmistelu on loppuvaiheessa ollut hyvin kiireistä ja poliittisesti painotettua.
2. Katsomme, että mahdollisen kaivosveron tulisi perustua nettotuloon. Tällöin vero ei lisäisi vaikeuksissa olevien yritysten ongelmia eikä synnyttäisi tarpeettomia konkurssseja eikä työttömyyttä, vaan yhtiöt maksaisivat veroa liiketoimintahyödyn mukaisesti.

Kaivosteollisuus ry:n näkemyksen mukaan näin määräytyvä kaivosvero kohdistuisi luonnon resurssin sisältämään arvoon eikä johtaisi kaivosten nopeutuneeseen sulkemiseen.

3. Nettotuloon perustuva malli olisi kohtuullinen myös teollisuusmineraalien kannalta ja tällöin esimerkiksi maatalouden (fosforilannoitteet, kalkki) kustannukset eivät todennäköisesti nousisi.

4. Meneillään oleva turvallisuus- ja energiakriisi EU:n alueella sekä sen seurauksena todennäköisesti tuleva taloudellinen taantuma vaikuttavat eurooppalaisen teollisuuden toimintaedellytyksiin. Myös Suomessa on julkaistu useita kaivosyhtiöiden ilmoituksia muutosneuvotteluista. Ehdotamme lain voimaantulon siirtämistä vuoden 2025 alkuun.

5. Kaivosveron tulee olla neutraali, se ei saa vääristää investointipäätöksiä ja verokeskustelussa otettava huomioon kaikki toimialaan kohdistuvat muospaineet (kaivoslain muutos ja siellä uusi vero, vakuuksien kasvu, uusi ympäristövahinkorahasto, kiinteistöveron korotukset). Rojaltimalli ei tue tätä tavoitetta.

6. Venäjän sodan syventämässä talouskriisissä Suomen ei tule kiihdyttää kotimaista inflaatiota uusilla veroilla.

7. Esitysluonnoksessa kannatettavaa on, että tuontiraaka-aineet on rajattu pois.

8. Valitettavasti uusi kaivosmineraalivero alleviivaa Suomen mineraalipolitiikan linjausta, jonka mukaan metallit ja mineraalit ovat tärkeitä, mutta niitä voidaan tuottaa muista maista.

TEKNISET EPÄSELVYYDET LAKILUONNOKSESSA

9. Luonnoksessa korostetaan verovelvollisuuden ehtona kaivosmineraalien hyödyntämistä. Tämä periaate edellyttää, ettei veroa ei kohdisteta niihin kaivosmineraaleihin, joita ei saada rikastusprosessissa talteen. Erityisesti monimetallikaivoksissa pääkaivosmineraali saadaan yleensä hyvin talteen mutta muiden metallien osalta saantitappio voi olla merkittävä. Onko siis veron kohteena a) ns Insitu -arvo b) rikastusprosessissa hyödyksi saatu vai c) vs sulattovaiheen jälkeinen, tarkka arvo?. Tähän liittyy myös ns sakkomaksut sulattovaiheen johdosta.

10. Olisi kohtuutonta joutua maksamaan veroa siitä osasta mineraalia tai metallia, joka ei ole taloudellisesti hyödynnettävissä. Tämän lisäksi louhitusta materiaalista ei usein ole luotettavasti todennettavissa metallin tai mineraalin määrää ennen rikastusprosessia. Tästä syystä louhitun mineraalin tai metallin arvo louhinnan jälkeen ei ole luotettavasti todennettavissa. Mikäli tästä asiasta säädetään epätarkasti, joudutaan tässä todennäköisesti aikaa vieviin, kaivoskohtaisiin keskusteluihin sekä lausunto- ja oikaisupyyntöihin.

11. Viittaamme myös kaivoslain periaatteeseen louhintakorvauksessa, jossa todetaan hyödyntämisen tarkempi sisältö.

12. Toisin kuin esitysluonnoksessa kerrotaan, kromille on löydettävissä maailmanmarkkinahinta. Esitysluonnoksessa kuvataan kromimalmin osalta, että kromin verotusarvo johdettaisiin ferrokromin hintatiedosta asetuksessa tarkemmin säädettävällä tavalla. Luonnoksesta jää kuitenkin epäselväksi, miten tämä käytännössä tehtäisiin. Verorasituksen määrän laskemisen perusteet jätetään lain ulkopuolelle asetuksella säädettäväksi.

Ferrokromin valmistaminen vaatii huomattavia tuotantokustannuksia verrattuna kromimalmin louhimiseen ja siten ferrokromin hinnan käyttö kromimalmin arvon määrittämiseksi on harhaanjohtavaa. Ferrokromin markkinahinnat ovat lisäksi ns. benchmark-hintoja joista osapuolten välillä sovitaan merkittäviä alennuksia. Maailman ferrokromituotanto oli 2021 noin 14,7 miljoonaa tonnia, josta Yhdysvaltoihin vietiin vuonna 2021 noin 0,45 miljoonaa tonnia (3%), joten Yhdysvaltojen tilastot eivät anna kattavaa kuvaa maailman ferrokromin hinnasta tai kromipitoisuudesta. Lisäksi rahtikustannukset nostavat Yhdysvaltojen hintoja.

Maailman suurimmat kromimalmivarannot sijaitsevat Etelä-Afrikassa (72%) ja Zimbabwessa (12%), Kazakstanissa (5%) ja Suomessa (1,6%). Ferrokromia tuotetaan eniten Kiinassa (47%), Etelä-Afrikassa (25%), Kazakstanissa (9%) ja Intiassa (6%). Kromimalmin markkina keskittyy Aasian (Kiinan) ja Eteläisen Afrikan välille ja näillä transaktioilla on suurin vaikutus kromimalmin maailmanmarkkinahinnan määräytymiseen, hintatietoa löytyy esimerkiksi sivustolta Ferroalloynet (<https://www.ferroalloynet.com/>). Yhdysvallat eivät ole markkina kromimalmille, sinne viedään ainoastaan jatkojalostettua hienorakeista kromiittihiekkaa, ei siis kromimalmia.

Eli toisin kuin luonnoksessa esitetään, myös kromimalmille on löydettävissä maailmanmarkkinahinta esimerkiksi sivustolta Ferroalloynet (<https://www.ferroalloynet.com/>) tai International Chromium Development Associationin (ICDA) raporteista.

13. Litiumin osalta on hinnan määrittely myös olennainen kysymys. Lopputuotteita on useita (litiumkarbonaatti, litiumhydroksidi) ja näiden välillä on hintaero siten, että riippuen mistä osasta jalostusprosessia lähdetään laskemaan taaksepäin kohti rikastamon syöttöä, saadaan eri tulos. Litiumilla ei ole läpinäkyvää ja laajasti hyväksyttyä/käytettyä markkinahintaa (esim. LME). Toimiala on vasta kehittymässä. Tässä riski, että verottaja hyödyntää huonoa tietolähdettä laskiessaan maailmanmarkkinahintaa. Myös litiumrikaste on ”lopputuote” eli vaihdannan kohteena oleva tuote. Rikasteellakaan ei ole 100 % luotettavaa markkinahintaa, mutta ainakin tuotespesifikaatiot on muodostettu. Näin ollen myös rikaste voisi olla lähtökohta ”takaisinpäin laskennalle”. Jos rikaste olisi lähtökohta, olisi se lähimpänä rikastamon syöttöä ja siten saantitappiot sekä jatkojalostuksen muodostama arvonlisä eivät olisi sotkemassa veropohjaa.

14. Esitysluonnoksesta ei selviä, miten määritellään veropohja kaivoksella, jossa tuotetaan samanaikaisesti sekä metallirikasteita että teollisuusmineraaleja?

15. Perinteisesti valmisteverot vähennetään yhteisöverosta, ja näin uskomme tämänkin veron osalta.

16. Aikanaan laadittavan asetuksen sisältö tulisi kuvata hallituksen esityksessä riittävällä tarkkuudella. Esitysluonnoksesta ei riittävästi ilmene tietoja, joiden nojalla voisi varmistua toiminnanharjoittajien yhdenvertaisesta kohtelusta.

HUOMIOT VALITUSTA VEROMALLISTA

Hintamekanismit

17. Metallin markkinahintaan perustuva vero ei kuvaa malmin arvoa kaivosyhtiölle. Eri esiintymät edellyttävät erilaisia tuotantopanoksia ja investointeja. Sen lisäksi kaivoksen tuotteen arvoon vaikuttaa suuresti laadulliset tekijät, kuten hyötyaineen pitoisuus ja mahdolliset epäpuhtaudet (payable factor).

18. Raaka-ainemarkkinoilla käytetään yleisesti erilaisia hinnansuojausmekanismeja, joten markkinoilta saatu hinta voi poiketa merkittävästi referenssihinnasta.

19. Raaka-ainemarkkina, kuten yleisesti referenssihintana käytetty Lontoon Metallin Pörssi (LME), on alttiina hintaspekuloinnille. Kevään 2022 aikana esimerkiksi nikkelin LME-hinta kipusi yli 100 000 USD/t ja kaupankäynti keskeytettiin LME:ssä. Fyysistä kauppaa ei mainitulla hinnalla luonnollisesti tehty. Samoin muun muassa akkutuotannossa käytettyjen nikkeli- ja kobolttikemikaalien hinta on erkaantunut selvästi LME-hinnasta. Raaka-ainepörssien merkitys onkin kyseenalaistettu ja vähentynyt referenssihintana fyysisen metallikaupan perustana.

Tutkimukseen perustuva päätöksenteko

20. Valtioneuvoston kanslian koordinoimalla valtioneuvoston yhteisellä selvitys- ja tutkimustoiminnalla (VN TEAS) tuotetaan tietoa päätöksenteon, tiedolla johtamisen ja toimintakäytäntöjen tueksi.

21. Valtioneuvosto on teettänyt kaivosveron valmistelua varten tutkimuksen: (VN TEAS 2020-2021: Kaivosveron vaihtoehdot ja vaikutukset, TAXMINE).

22. Esitysluonnoksessa on sivutettu TAXMINE -hankkeen suositukset käyttää kaivostoiminnan nettotuloon kohdistuvaa veroa eli rentti- tai voittoveroa. Nettotuloon perustuvilla vero-malleilla olisi

- a. Vähäinen vaikutus kannusteisiin investoida, louhia ja jatkaa toimintaa.
- b. Veropohja kapea; ei riipu verokannan tasosta.
- c. Suuri verotuottopotentiaali, mutta tuotto vaihtelee ja on vaikeasti ennustettava.
- d. Kohtelevat samalla tavoin erilaisia kaivoksia.

Kaivoslain keskeinen vaatimus kaikkien kaivosmineraalien hyödyntämisestä

23. VM:n asettaessa 27.1.2022 työryhmän arvioimaan kaivosveron vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia, määriteltiin ensisijaiseksi tavoitteeksi ohjata yhteiskunnalle kohtuullinen korvaus uusitumattomien luonnonvarojen käytöstä, ei vähentää niiden käyttöä. Tämä tavoite on linjassa EU-tason tavoitteen kanssa turvata raaka-aineiden saanti ja nostaa omavaraisuutta. Arvorojalti valitettavasti kohdistuu suoraan kaivosten tuotantokustannuksiin, mikä muuttaa louhinnan kannattavuusrajaa ja siirtää osan esiintymästä louhinnan ulkopuolelle. Näin arvo- tai määrärajojalti tyyppinen ratkaisu jättää hyödyntämiskelpoisia uusiutumattomia luonnonvaroja louhinnan ulkopuolelle jo nyt toiminnassa olevissa kaivoksissa. Kaivosten toiminta-aika siis lyhentyy.

24. Voimassa olevan kaivoslain 18 § määrää kaivosluvan haltijan velvollisuudeksi, että "louhinnassa ja hyödyntämisessä ei tapahdu kaivosmineraalien ilmeistä tuhlausta".

25. Lisäksi kaivoslain muuttamista tarkoittavassa hallituksen esityksessä (HE 126/2022vp) lausutaan erityisesti (6 § 1mom kohdan 4 uusi alakohta d) yleisenä periaatteena olevan, että "varmistetaan, että kaivostoiminnan kaikissa vaiheissa hyödynnetään kaikki alueella tavatut kaivosmineraalit, jotka ovat teknistaloudellisesti hyödynnettävissä".

26. Lainsäädännön selkeyden vuoksi jatkovalmistelussa tulisi selkeyttää valtioneuvoston lainsäädäntöesityksiä siten, että ne muodostaisivat johdonmukaisen kokonaisuuden.

Nettotuloon perustuva malli olisi kansantalouden kannalta parempi

27. VM:n työryhmän mukaan nettotuloon perustuva malli ottaisi huomioon paremmin kaivoskohtaisen toiminnan ja tuottavuuden. Se vaatisi työryhmän mukaan pidemmän valmisteluajan. Nyt kiireellisyyden vuoksi ollaan päätymässä malliin, jonka tiedetään alun alkaen olevan huonompi.

28. Esitysluonnoksessa todetaan, että erityisesti metallien osalta kaivostuotannon laskennal-lista arvoa rikastamisen, sulattamisen ja muun jatkojalostuksen jälkeen voidaan arvioida maailmanmarkkinahintojen perusteella. Tällöin kaivostuotannon arvo kuvaa jalostettujen kaivosmineraalien tuotannon arvoa, eikä varsinaisesti maaperästä louhittujen kaivosmine-raalien arvoa. Louhinnan jälkeisen tuotannon arvosta ei kuitenkaan ole olemassa julkisesti käytettävissä olevia vertailukelpoisia tietoja.

29. Verolla ei ole vaikutusta metallimalmikaivosten tuotteiden hintoihin, sillä ne määrittävät maailmanmarkkinoilla. Vero kuitenkin vaikuttaa louhittaviin määriin laskevasti ja sen myötä negatiivisesti kaivosten kokonaisverotuottoon (yhteisövero, kiinteistövero, työntekijöiden verot). Teollisuusmineraaleissa vastaavasti paikallisen tuotannon merkitys on suurempi. Esimerkiksi Siilinjärven kaivos on EU:n ainoa apatiittikaivos. Tästä syystä esitysluonnoksessa seuraava johtopäätös on virheellinen (s 19: Voidaan siten arvioida, että valtaosa verorasituksesta jäisi kaivostoimialan maksettavaksi. Tämä merkitsisi, että verolla ei olisi vaikutusta jatkojalostuksessa syntyvien tuotteiden, kuten metallirikasteiden tai maatalouden käyttämien lannoitteiden, hintoihin). Edelleen esitysluonnoksessa tältä osin on unohdettu Suomessa toimivan arvoketjun toimintaedellytykset ja merkitys.

30. Tilanne on sama myös kalkkikivikaivostoiminnan osalta. Kalkkikiven louhinta on Suomessa paikalliseen ruoantuotantoon, vedenpuhdistukseen, rakentamiseen ja paikallisten teollisten yritysten tarpeisiin suunnattua toimintaa. Suomessa louhittu kalkkikivi jää lähes kokonaan maamme rajojen sisäpuolelle ollen keskeinen osa Suomen omavaraisuutta, huoltovarmuusketjua, ruoantuotantoa, infrarakentamista sekä kansantaloutemme kannalta kriittistä teollisuustuotantoa.

31. Arvo- tai määrärajojalta tyyppisenä toteutettava vero tulee osaksi kaivoksen tuotantokustannuksia, jolloin se nostaa sekä tulevissa että nykyisissä kaivoksissa kannattavasti louhittavan mineraalipitoisuuden ylärajaa. Koska mineralisaatio on harvoin homogeeninen ja kustannukset nousevat maanalaisessa kaivoksessa syvyyden lisääntyessä ja avolouhinnassa ns. sivukivisuhteen kasvaessa, jää tuotantokustannuksiin lisätyn erän vuoksi aina osa mineralisaatiosta louhimatta. Jos em. ilmiön vuoksi käynnissä olevassa maanalaisessa kaivoksessa entistä suurempi osa malmin jää louhimatta, ei niihin ole teknisesti ja taloudellisesti mahdollista palata jälkeinpäin. Avolouhoksilla malmin köyhempi osa joudutaan kuljettamaan sivukivikasoille, minkä seurauksena jälkihoitokustannukset kasvavat.

32. Rajoitallimalli lyhentää kaivoksen elinkaarta ja tämä pienentää kaivosverotuottoja. Kaivoksen lopettamisella on myös useita välillisiä vaikutuksia kaivospaikkakunnan työpaikkojen vähentymisen sekä ansio- ja yhteisötuloverokertymän pienenemisen kautta.

33. Esitysluonnoksessa todetaan vääristävän vaikutuksen olevan ohitettavissa sillä, että ministeriö arvioi tuottotavoitteen olevan vaatimaton. Kokemuksemme mukaan valmiste- ja kiinteistöverot ovat olleet jatkuvassa nousukierteessä, joten väärä ohjausvaikutus tulee vahvistumaan tulevaisuudessa.

34. Esitysluonnoksessa todetaan, että kaivosveroa kannetaan Kanadan provinssien malleissa tyypillisesti vain louhinnassa syntyneistä voitoista. Kanada on yksi suurimmista kaivosmaista ja myös samalla tavalla kehittynyt yhteiskunta, kuten Suomi. Kehittyneissä maissa on palkkataso korkeampi, ympäristösuojelun vaatimukset ja muu sääntely tiukempaa sekä osittain näiden sekä muiden tekijöiden vuoksi yleinen kustannustaso korkeampi. Lisäksi kehittynyt yhteiskunta kerää jo veroja (yhteisö-, palkka- ja kiinteistöverot) tehokkaammin. Näistä syistä ei tulisi Suomeen säätää kehittyville maille tyypillistä arvorajaltiin perustuvaa veroa.

RAAKA-AINEKRIISI - VAIKUTUKSIA MINERAALIEN SAATAVUUTEEN EI POHDITTU

35. Arviomuistiota koskevan lausunnon jälkeen on käynyt ilmi EU:ta koskevan raaka-ainekriisin merkittävyys. EU on tiedottanut Raw Materials Act – paketista.

36. Yhdysvalloissa (Inflation Reduction Act) puolestaan merkitsee, että kaivoksia tuetaan veronalennuksilla.

37. Hallituksen esityksen vaikutusarvioissa pohditaan vaikutuksia muun muassa julkiseen talouteen, yrityksiin ja ympäristöön. Esityksestä on jäänyt kokonaan pois pohdinta siitä, miten esitys vaikuttaa mineraalien saamiseen.

38. Esityksessä kuitenkin sanotaan, että ”veron käyttöönotto voi johtaa siihen, että kannattava kaivostoiminta muodostuu tappiolliseksi. Kaivostoimintaa syntyy vähemmän, jolloin yhteiskunnan saama hyöty kaivosmineraaleista jää pienemmäksi samoin kuin siitä kerättävä verotuotto”. Esityksessä tunnustetaan siten veron käyttöönoton riski yritysten tuloskehitykselle ja mineraalien saamiselle, mutta ei arvioida, miten tuon riskin toteutuessa toimitaan.

OMAVARAISUUTTA JA EUROOPPALAISIA ARVOKETJUJA EI SAA VAARANTAA

39. Suomen ja Euroopan strateginen omavaraisuus ei salli lisäkustannusta alkutuotantoon aikana, jolloin Venäjän ja Kiinan tuontiin nojaavista raaka-ainevirroista on muodostunut strateginen riski. Kaivosvero heikentää kotimaisen tuotannon edellytyksiä entisestään.

40. Maataloustuottajien kustannustaso on noussut mm. energian ja lannoitteiden hintojen nousun takia ja kaivosvero lisää nousupainetta entisestään. Tämä heikentää maataloutta myös huoltovarmuuden näkökulmasta.

41. Suomen riippuvuus tuonnista ei saisi kasvaa. Sulatot ja jalostamot tuottavat Suomessa metalleja paljon enemmän kuin mitä niiden raaka-aineita Suomessa louhitaan. Suomi on erittäin riippuvainen raaka-aineiden tuonnista ulkomailta.

42. Kaivosvero saattaa lisätä kaivostuotteiden maahantuontia. Olisi erittäin tärkeää analysoida, miten esimerkiksi kohonneet kuljetuskustannukset vaikuttavat Suomessa toimivan jalostusteollisuuden kilpailukykyyn. Raaka-aine on hyvä tuottaa lähellä jatkojalostusta.

NEUTRAALI JA YHDENMUKAINEN KOHTELU

43. Esitysluonnoksessa todetaan arvonmäärittelyn nojaavan metallimalmikaivosten osalta kaivosyhtiön tekemään investointiin eli rikastusprosessiin tai muuhun vastaavaan prosessiin. Olemme omassa ehdotuksessamme (Arviomuistion lausuma) todenneet, että nettotulo-malli omalta osaltaan vastaa tähän. Nyt esityksessä kuitenkin sivulla 16 viitataan esityksen olevan luonteeltaan summaarinen. Tämä summaarisuus asettaa toimijat eriarvoiseen asemaan eikä esitysluonnos tältä osin täytä verolainsäädännöltä vaadittavasta tarkkarajaisuudesta.

44. Esitysluonnoksen sivulla 17 perustellaan sitä, miksi samassa kokonaisuudessa ei säädetä suhdetta valtionosuuslakiin. Kunnan asema esitysluonnoksessa tältä osin jätetään auki. Kyse on merkittävästä puutteesta kokonaisuutta arvioiden. Kaivosveron kuntaosuudella ei saa vaikuttaa valtionosuusjärjestelmässä kunnille määriteltävään valtionosuuteen.

MUUTA

45. Metallien ja mineraalien hinnat määräytyvät globaalisti. Kaivosveron käyttöönotto lisää suomalaisten kaivosyhtiöiden toimintakustannuksia ja siten pienentää rikastehintojen ja tuotannon marginaaleja. Kotimaiseen tuotantoon kohdistuvat kustannukset asettavat Suomessa tuotetun rikasteen eri asemaan suhteessa ulkomailta tuotuun rikasteeseen. Tuontirikasteita ei ole tarkoitus verottaa eikä niin pidä ollakaan. Uuden veron ohjausvaikutuksia tulisi kuitenkin miettiä myös ns Vihreän siirtymän kannalta.

46. Esitysluonnoksessa kiinnitetään huomiota Ruotsiin, jossa kaivoslaki (Minerallagen) sisältää louhintakorvauksen (mineralersättning). Kyse on kuitenkin 0,5 miljoonan euron arvoisesta maksusta, joten johtopäätöksiä ei ole syytä juurikaan tehdä. Todettakoon samalla, että Suomessa valtio saa merkittävästi suuremman suorituksen jo vuosittaisista malminetsintäkorvauksista Metsähallituksen hallinnassa olevien valtionmaiden kautta. Ruotsissa ei malminetsintäkorvauksia tunneta.

47. Esitysluonnoksen sivulla 22 viitataan mahdollisuuteen veromallin jatkokehittelyyn tulevaisuudessa. Tämäkin osaltaan alleviivaa sitä, että valitun veromallin heikkoudet tunnistetaan mutta kaikesta huolimatta asia halutaan ratkaista kiireellä.

48. Esitysluonnoksessa viitataan useissa kohdissa aggressiiviseen verosuunnitteluun. Ministeriön tulisi avata tätä käsitettä sekä yleisesti että erityisesti kaivosteollisuuden osalta tarkemmin jatkokehittelyssä.

49. Kaivosteollisuuden yritykset työllistävät tuhansia suomalaisia ammattilaisia. Olemme vahvan kaivososaamisen maa. Tuotantopaikkakuntiansa elinvoimaisuuden ylläpitämisessä ja kasvattamisessa kaivosteollisuusyrityksillä on keskeinen rooli. Sen lisäksi, että yritykset ovat paikallisesti merkittäviä työllistäjiä, niiden työllisyys- ja talousvaikutukset ulottuvat laajasti myös muualle Suomeen ja eri toimialoille.

Suomela Pekka
Kaivosteollisuus ry